

Salamon Péter – Tófalvi Fruzsina

Globális trendek 2025 Egy átalakult világ képe

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Hírszerzési Tanácsa (National Intelligence Council – NIC), mely az USA számos hírszerző szerve közül a közép- és hosszú távú prognózisokért felelős, 2008 végén negyedik alkalommal adta ki elemzését a világban zajló gazdasági, politikai, katonai, demográfiai, geopolitikai és más trendekről. Jelen írásunk szerzői ennek az elemzésnek az ismertetésére vállalkoztak.

A Nemzeti Hírszerzési Tanács első nyílt tanulmánya, mely a *Global Trends 2010* címet viselte, és 1997-ben jelentették meg, a világ változásaiban alapvető szerepet játszó tényezők meghatározására és értelmezésére tett kísérletet. A 2000-ben kiadott *Global Trends 2015* a globális változásokat befolyásoló kulcsfontosságú tényezőket (demográfia, természeti erőforrások, környezeti kérdések, tudomány és technológia, világgazdaság, globalizáció, nemzetközi rendszer vizsgálata, jövőbeni konfliktusok, az USA szerepe a világban) nyomon követve adott rövid prognózist. A harmadik, a *Mapping the Global Future* című tanulmánynak immár kiforrott módszertana és felépítése volt, és 2020-ig jelezte előre a világ sorsának alakulását. A legújabb *Global Trends 2025*, mely *A transformed World* alcímmel jelent meg, az amerikai stratégiai dokumentumok mintájára a készítő szerv vezetőjének, a National Intelligence Council elnökének, C. Thomas Fingernek a bevezetőjével indul. Az írás a gondolatébresztést tekinti feladatának, hogy az olvasó – aki akár felelős döntéshozó is lehet – az előre látható problémák kezelését és megoldását mai politikai és stratégiai szintű döntéseivel már most, 2008-ban megkezdhesse.

Az eddig elkészített jelentések egyre izgalmasabbnak és mélyrehatóbbnak bizonyultak, a *Global Trends 2020*-ra adott világméretű válasz pedig valóban különleges volt. Az elemzést számos nyelvre lefordították, kormányok figyeltek fel a jelentőségére, használhatóságára, egyetemi kurzusok vitatémája lett. A 2020-as „jövőbelátás” a nemzetközi közösség tagjai számára találkozó, egyeztetések kiindulópontjává vált, és a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó, elismert szakértők részéről mindazon kritikát és konstruktív hozzászólást megkapta, amely egy ilyen hangvételelű, témájú írást megillet. A legújabb tanulmány az előzőnél annyiban nyújt többet, hogy számos egyeztető konferencia előzte meg, amelyeken a világ minden tájáról érkező szakértők befolyásolhatták az elemzés alakulását. A NIC sok segítséget kapott kutatóközpontoktól (agytrösztöktől), tanácsadó cégektől, tudományos intézetektől – és ezzel párhuzamosan több száz független vagy kormányokhoz köthető szakértőtől –, így az elemzés nemcsak az amerikai kormányhoz köthető szakértői gárdának, hanem a világ vezető szakértőinek a közös munkája.

A kötet egy összefoglalóból, egy bevezetőből és hét fejezetből áll. A fejezetek

közül az első a világgazdaság 2025-ös állapotát, a második a Föld demográfiai mutatóinak alakulását jelzi előre, a következő négy elképzelt forgatókönyveket állít fel, az utolsó pedig – *Erőmegosztás egy többpólusú világban* címmel – az USA jövőbeni szerepét taglalja. A tanulmány elején adott *Összefoglalóban* a szerzők mintegy előre vetítik a különböző tényezőket: a globalizáció hatásait, az energiaellátásban felmerülő problémákat, a globális klímaváltozás támasztotta kihívásokat, a gazdasági instabilitást, a terrorizmust, a migrációt, a szervezett bűnözést, a túlnépesedésből fakadó élelmezési és vízellátási problémákat, a betegségek terjedésének rémképét, valamint a nukleáris proliferáció továbbra is aktuális kérdését. Sorra veszik a legveszélyeztetettebb régiókat (Latin-Amerika, Afrika, Ázsia és a Közel-Kelet), ahol ezek a problémák különösen súlyosan hathatnak.

Már ebben az összefoglalóban egy olyan világ képe tárul elénk, amelyben az olajtermelő államok és Oroszország megsokszorozódó bevételeinek, a nyugati kormánypolitikáknak, valamint az olcsó munkaerőnek köszönhetően (amelyek mindegyike már ma is alakítja a világ gazdasági struktúráját) a termelési és szolgáltatási szektorok jelentős eltolódása figyelhető meg Ázsia felé. Egyértelművé válik India és Kína felemelkedése. Az Egyesült Államok továbbra is megőrzi domináns szerepét, de gazdasági ereje csökken. A tradicionális szövetségek meggyengülhetnek. A klímaváltozás és a szűkös víz-, élelmiszer- vagy energiaforrások eddig soha nem látott konfliktushullámot válthatnak ki. Szociális és társadalmi válságok alakulhatnak ki a túlnépesedő és az öregedő társadalmi struktúrájú országokban egyaránt. A szerzők azonban azt is leszögezik, hogy minden ilyen „jövöbelátás” olyan történet, amelynek a befejezését nem láthatjuk elő-

re, tehát az olvasó ne várjon többet, mint egymással versengő vagy egymást erősítő lehetséges „jövőváltozatokat”.

A *Bevezető* a jelenlegi helyzet rövid bemutatásával indul, majd a 2025-ben várható világrend ismertetésére tér át. Ma a Földön körülbelül 21 országban mintegy 600 millió embernek nem jut elegendő tiszta ivóvíz, és a termőföld képtelen eltartani az ország lakosságát. 2025-re körülbelül 36 ország mintegy 1,4 milliárd lakosa lesz ebben a helyzetben.

Erre az időszakra számos nem állami szereplő megerősödése is prognosztizálható. A különböző vállalatok, vallási csoportosulások, bűnözői csoportok befolyása akár egész országokra terjedhet ki. Különösen igaz ez Afrika és Dél-Ázsia országa-ira, amelyekben az államok esetleg még alapvető biztonsági feladataik ellátására sem lesz képesek. A legjellemzőbb változás az USA által dominált unipoláris világtól egy viszonylag strukturálatlan hierarchiájú rendszer felé való eltolódás lesz, amelyben egyensúlyozni kell a tradicionálisan erős hatalmak, a feltörekvő nemzetek és a nem állami szereplők között. A világot az elkövetkező közel húsz évben nem a folytonosság, hanem a kockázatokat rejtő gyors változások jellemzik majd. Az ebben a világban jelentkező veszélyekkel szemben a kormányoknak és globális intézményeknek karöltve kell fellépniük. Itt kell megjegyeznünk, hogy ez az előző elemzéshez képest sokatmondó változás, hiszen a *Mapping the Global Future 2020* még az Egyesült Államok abszolút dominanciáját vetítette előre. Az új előrejelzés szerint ugyan továbbra is a világpolitika legfontosabb szereplője marad, és még mindig kiemelkedik a többi aktor közül, de inkább csak egy lesz a sok közül, amelyek a világ globális problémáinak megoldásában szerepet játszanak.

Mint az előző két elemzés esetében, a fő cél a forgatókönyvek esetében is a lehetséges alternatív jövőképek leírása volt. Természetesen mindegyik fiktív, ám napjaink történéseiből kiinduló forgatókönyv.

Globalizálódó gazdaság

A tartósan magas olajárak garantált extraprofitot biztosítottak Oroszországnak és az arab államoknak. Az olcsó munkaerő és a támogató kormánypolitikák hatása jelentős ipari és szolgáltatási ágak Ázsiába települését eredményezte. A modern történelemben ez a fajta eltolódás példa nélküli, és a globalizáció motorját jelenti. A 2025 körüli éveket ugyanakkor számos ellentmondás jellemzi majd. Egyrészt a két ázsiai óriás, India és Kína GDP-je az USA és Japán kivételével meghaladja az összes országét, annak ellenére, hogy még mindig évtizedekkel lesznek lemaradva az egy főre eső GDP tekintetében. A nyugati állampolgárokhoz képest a kínaiak és az indiaiak még mindig sokkal szegényebbek lesznek, hiába adja a világgazdaság növekedésének 30 százalékát Kína, 15 százalékát pedig India. Ma még hiába büszkélkednek autógyógy vagy fejlett műszeriparral, ha a kivándorlás állandó és megállíthatatlan a fejlett Nyugat irányába. 2025-re azonban ezen a téren is változások várhatók.

Becslések szerint a közepes színvonalon élők aránya a jelenlegi 7,6 százalékról 16,1 százalékra nő, a szegények aránya pedig 63 százalékról 23 százalékra csökken, ami mérsékli majd a migrációt. A gazdasági életet ezekben az országokban az államközpontú modell jellemzi: az állam hozza meg a kulcsfontosságú döntéseket, ahogy ez Kína és Oroszország esetében már látható, így joggal vetődhet fel a kérdés, hogy a nyugati fejlődési recept (a liberális piac-

gazdaság és a demokrácia) követendő példa marad-e a jövőben.

A kötet fejezeteinek végén az adott elemzés szempontjából fontos, keretbe foglalt, tényeket soroló rövid jelentések találhatóak. A most ismertetett fejezet végén a nők politikai és gazdasági életben történő térnyerésének gazdaságélénkítő szerepéről esik szó. Azokban az országokban, ahol felelős beosztásokat nők töltenek be, kimutatható a gazdasági élénkülés, nem is beszélve a korrupció visszaszorulásáról, a katonai kiadások mérsékléséről, az egészségügyi kiadások növekedéséről és a környezettudatos gazdálkodásról.

Demográfiai mutatók

Az elemzők a második fejezetet teljes egészében a 2025-ig tartó demográfiai trendek vizsgálatának szentelik. Prognózisuk szerint a Föld lakossága 2025-re 1,2 milliárd fővel gyarapszik, tehát eléri a nyolcmilliárdot. A népességnövekedés Ázsiában és Afrikában lesz erőteljes, a fejlett világban (Európa, USA, Japán, Kanada, Új-Zéland, Ausztrália) csupán háromszázalékos növekedés várható. Míg az 1980-as években még Nyugaton élt a Föld népességének 24 százaléka, addig 2009-ben ez az arány már csak 18, 2025-ben pedig csupán 16 százalék lesz. 2025-ig a Földön több mint ötven ország lakossága nő egyharmadával, közülük némelyiknek a lakossága akár kétharmadával is. A lakosság ilyen ütemű és mértékű növekedése az élelmiszerellátástól az infrastruktúrán át mérhetetlen terheket ró az országok egész gazdaságára. A leginkább érintett 50 ország kétharmada nem meglepő módon a szubszaharai régióban található, ahol a lakosság mintegy 350 millió fővel fog gyarapodni, a leggyorsabb növekedés pedig a Közel-Keleten és Dél-Ázsiában várható.

A jelenlegi trendek szerint India lakossága 2025-re eléri az 1,45 milliárdot, megelőzve az addigra 1,3 milliárdos Kínát, azaz az előbbi körülbelül 240 millió, az utóbbi pedig mintegy 100 millió fővel fog gyarapodni. Ugyanezen periódus alatt Latin-Amerika országaira szintén mintegy 100 milliós népességnövekedés vár. A Nyugaton tapasztalható növekedés továbbra sem lesz több néhány százaléknál, Kelet-Európában pedig 2025-ig jelentős népességfogyás várható. Az előrejelzés szerint leginkább Oroszországot és Ukrajnát sújtja majd a népesség csökkenése, amely akár a tíz százalékot is elérheti 2025-re. A magasan fejlett országok továbbra is migrációs célpontok maradnak, így az Egyesült Államok körülbelül 40, Kanada 4,5, Ausztrália pedig hárommillió fővel gyarapszik majd. Japán lakossága néhány százalékkal csökken 2025-ig.

Demográfiai szempontból főleg Észak és Dél között erős a kontraszt. 2025-ig folytatódnak a jelenlegi tendenciák. Egyrészt a fejlett Észak öregedő társadalmi jelentenek kihívást; ezekben a populáció harmadát sem éri el a 30 évnél fiatalabbak száma (kivételt képeznek a magas migrációs számokkal rendelkező országok), másrészt az elmaradott Dél országai, amelyekben 60 százalék vagy annál magasabb a 30 évnél fiatalabbak aránya. Európa levezetheti ezt a népességfelesleget, hiszen éppen erre a munkaképes korosztályra lesz szüksége 2025-re, a jelentős számú bevándorló azonban átformálja az országok etnikai és vallási térképét. A muszlim bevándorlók eltérő nézetei a nők jogairól, az állam és a vallás viszonyáról politikai változásokhoz és konfliktusokhoz vezethetnek.

Az elemzés részletesen foglalkozik Oroszország, Kína, India és Irán demográfiai lehetőségeivel. Oroszország növek-

vő többnemzetiségű államként jelenik meg, amelynek lakossága 2025-re 141 millióról 130 millióra zsugorodik, a török és kínai bevándorlók száma pedig 2030-ra eléri az összlakosság 19 százalékát. Kína növekedésének köszönhetően 2025-ben még élvezheti azt az állapotot, miszerint kiváló az eltartók és az eltartottak aránya, azonban feszültségekhez vezethet, hogy a jelenlegi születési tendenciák tanúsága szerint erőteljesen a férfiak irányába tolódik el a nemek aránya. India esetében az ország északi, főleg hindi nyelvet beszélő területeiről a jobb megélhetést és a több munkalehetőséget követő, délre irányuló vándorlás válthat ki ellentétet. Iránban is drámai változások zajlanak: míg 1985-ös statisztikák szerint egy nő átlagosan hat gyermeket szült, addig napjainkra ez a szám kettő alá csökkent. Az ország lakossága 2025-ben várhatóan 77 millió lesz. A probléma az állam gazdaságpolitikájából adódhat: elmaradnak a befektetések, a külföldi cégek számára cseppet sem vonzó az iráni rezsim. Nem nő megfelelő ütemben a munkahelyek száma, ami elkerülhetetlenné teszi a reformok megindítását.

A fejezet zárásában az elemzők kitérnek a városodás dilemmájára. Napjainkban a Föld lakosságának fele él városokban. 2025-re ez a szám eléri az 57 százalékot. A jelenleg ismert 19 megalopoliszhoz nyolc újabb fog csatlakozni – ebből hét Ázsiában és a szubszaharai régióban lesz található. A HIV-vírussal fertőzöttek számát 2025-re két variációban adják meg az elemzők. Az egyik lehetőség szerint a jelenlegi 33 milliós fertőzöttségi ráta a teljes körű prevenciós munkának köszönhetően 25 millióra csökken, a másik szerint ennek sikertelensége esetén a jelenlegi terjedési sebességgel kalkulálva 50 millióra duzzadna a fertőzöttek száma.

Az előrejelzés furcsa módon nem számol egy hatásos gyógy mód kikísérletezésének lehetőségével.

Az új szereplők

A Global Trends elemzői arra a következtetésre jutottak, hogy 2025-re multipoláris világ lesz kialakulóban. Bár az Egyesült Államok a legfontosabb szereplők egyike marad, már nem lesz a legerősebb. Az új világrendben a politikai és gazdasági súlypont eltolódik. Már a 2020-as elemzés is jelezte, hogy a feltörekvő államok között Kína és India lesz a legjelentősebb. A „nehézsúlyúak” mellett azonban megjelennek, illetve megmaradnak egyéb kulcsfontosságú szereplők is, mint Európa, Oroszország, Brazília és Japán. A jövőben a domináns államok mindegyike komoly politikai, gazdasági, szociális és védelmi feladatokkal fog szembesülni.

Kína 2025-re várhatóan a világ második legjobban teljesítő gazdaságával büszkélkedhet majd, és a világ vezető katonai hatalmává válik, így komoly kihívások elé állíthatja az Egyesült Államokat mind gazdasági, mind biztonsági szempontból. Az elemzők nem tartják valószínűnek, hogy Kína gyengeségei – például a keresetek közti különbségek, az energiaimport-éhség, a korrupció vagy a környezetszennyezés – olyan társadalmi folyamatokat generálnának, amelyek következtében demokratikus átalakulásra kerülne sor. Arra csekély az esély, hogy az ország fenntartsa gazdasági növekedésének jelenlegi tempóját. A gazdasági kihívások orvoslása érdekében az ország várhatóan nagyobb függőségbe kerül az idegen piacoktól, ezáltal a világ gazdaságtól.

A jövő *Indiájának* nemzetközi szerepe elsősorban gazdasági növekedéséből fa-

kad. India és az USA gazdasági és katonai összefonódása elengedhetetlen ahhoz, hogy az ország nagyhatalommá nője ki magát. India azonban arra törekszik, hogy elkerülje a szövetség látszatát is. Belpolitikai téren India legfontosabb feladata a gazdagok és szegények közti egyre nagyobb különbségek csökkentése lesz.

Oroszország jövője nagyban múlik azon, mennyire tud alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, például képes lesz-e diverzifikálni gazdaságát, integrálódik-e a globális piacba, küzd-e a korrupció és a bűnözés ellen, illetve fejleszti-e bankrendszerét. Kérdéses az is, hogy a világ mikor tér át az alternatív energiahordozókra, és erre idejében felkészül-e Oroszország, mely kötődését várhatóan mind nyugati, mind ázsiai és közel-keleti partnereihez erősíteni fogja. Az orosz politikai rendszer változása kiszámíthatatlan, mivel két egymással szemben álló tendencia, a liberális gazdasági és az illiberális politikai fejlődés alakítja.

Európa várhatóan nem kerül közelebb az integráció megvalósításához, Brüsszel és az európai polgárok között nem jön létre megfelelő kapcsolat. Az Európán belüli viták és a nagyobb hatalmak érdekei megnehezítik a döntéshozatalt. Az Unió új tagokkal bővíthet, például Ukrajnával vagy a balkáni államokkal. A társadalom előregedése óriási kihívás elé állítja Európát, és veszélybe sodorja a jóléti társadalmi modellt, emiatt a pénzügyi keretek változásával, többek között a védelmi költségvetés csökkentésével lehet számolni. A bevándorlók integrációja részben megoldást jelenthet a problémákra. Az Oroszországtól való függés – elsősorban az energiahordozók terén – megmarad, és további gondokat okozhat a nyugati gazdaságoknak.

Európa-hoz hasonlóan *Japán* is a társadalom előregedésével és népességcsök-

kenéssel fog küzdeni. Az ország jövőbeni helyzetét nagyban meghatározza majd a Kínához és az USA-hoz való viszonya. *Brazília* szintén nagyobb regionális szerephez juthat. Jelentőségét megnövelik olajtartalékai, amelyek exportja 2025-re akár 15 százalékos GDP-részesedést is elérhet. A gyorsan fejlődő, prosperáló államok mellett – megfelelő reformok végrehajtása esetén – regionális erőterközpontokká válhatnak olyan országok, mint *Indonézia, Törökország és Irán*.

Az új nagyhatalmak megjelenéséhez kötődő globális forgatókönyv, *A világ a Nyugat nélkül* szerint a feltörekvő országok kiszorítják a Nyugatot a világ irányításából. Ennek az az előfeltétele, hogy Európa és az USA protekcionista politikát folytasson gazdaságának védelme érdekében, illetve a világpolitikát meghatározó új szereplők között feszültségek alakuljanak ki az energiaellátás, a biztonság és a befolyási szférák megteremtése során. Akár a NATO-hoz hasonló, azzal konkurens szervezet vagy koalíció is létrejöhet, amely alternatívát kínál a nyugati modellel szemben. A forgatókönyv szerint a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) a NATO megfelelőjévé válik.

A Nyugat gazdasági fejlődése lelassul, emiatt a védelmi költségvetések csökkennek, meg kell kezdeni a csapatkivonást Afganisztánból. Az afgán helyzet aggasztja az egész világot, továbbá titkosszolgálati értesülések szerint a barátságos közép-ázsiai országokat a radikális iszlám fenyegeti. Mivel az SCO a közép-ázsiai energiától függ, szorosabb együttműködésre kényszerül India, Kína és Oroszország. A tömbön belül idővel sikerül túllépni a múlt sérelmein és a jelen aggodalmain. Országait államkapitalizmus és autokratikus berendezkedés jellemzi, ezért igyekeznek megakadályozni demokratikus rendszerek kialakulását Közép-Ázsiában.

A nélkülözés évei

Az elemzés nagy figyelmet fordít a jövőt jelentős mértékben meghatározó klímaváltozásra, a fosszilis energiahordozók elapadására, illetve a víz- és élelmiszerhiányra. 2025-ig megkezdődik az átállás új üzemanyagtípusokra, illetve energiahordozókra. Elengedhetetlen új technológiák kifejlesztése, hiszen számos, kőolajlelőhellyel rendelkező ország termelése csökken vagy stagnál már napjainkban is, miközben az olajéhség egyre erősödik. A gázfogyasztás is növekvő tendenciát mutat. Ennek a két folyamatnak a legnagyobb nyertese várhatóan a jelentős kőolaj- és gázki-termelő Oroszország és Irán lesz.

Számolnunk kell a nukleáris energiatermelés terjedésével is, amely növekvő biztonsági kockázatot jelent bizonyos régiókban, ahol kérdéses az atomprogram célja, illetve bűnszervezetek vagy terrorista csoportok kezébe kerülhet a hasadóanyag.

Az új technológiák kifejlesztése még vár magára. Napjainkban csak találgathatjuk, hogy milyen üzemanyagok, energiaforrások lehetnek alkalmasak a fosszilis energiahordozók helyettesítésére. A tapasztalatok azt mutatják, hogy megközelítőleg 25 évre van szükség ahhoz, hogy egy új technológia széles körben elterjedjen, s bár elindulhat a folyamat, 2025-re még nem kerül sor teljes váltásra.

A kőolaj utáni világ nagy vesztese Szaúd-Arábia és Irán lesz, amelyeknek szociális és gazdasági reformokra lenne szükségük, illetve a gazdaságukon belül új ágazatokat kellene meghonosítaniuk. Az olajbevételek hiányában Oroszország akár középhatalmi státusba süllyedhet. Azonban nem kell ilyen messzire mennünk a vizsgálódásban: már az olaj árának változása is geopolitikai hatással bírhat. 2015-ig mindenképpen tartós árnövekedéssel számolhatunk, mivel az olajtartalék-

kok mennyisége csökken, az olajéhség pedig folyamatosan nő. A folyamat eredményeképpen lelassulhat a globális növekedés, és bizonyos államok az összeomlás szélére sodródhatnak (például Nepál vagy Laosz). Nagyobb arányú kitermelés indul meg többek között Irakban vagy Közép-Ázsiában, emellett a hiány energiatakarékosságra, nagyobb hatásfokú technológiák használatára fog ösztönözni. Magas energiaárak mellett Irán és Oroszország ereje megnövekszik, amennyiben helyesen használják fel a bevételeiket, például a pénzügyi stabilizációba és a gazdasági infrastruktúra kiépítésébe fektetik.

Az *Októberi meglepetés* című forgatókönyv feltételezi, hogy a világ nem tesz megfelelő lépéseket a klímaváltozás megállítása érdekében. A gazdasági növekedés fontosabb a környezet védelmének, miközben nem jelennek meg olyan új technológiák, amelyek feltartóztathatnák a klímaváltozás hatásait. A lokális megoldások rövidtávúak és nem elég hatékonyak, a környezeti katasztrófákat pedig nem tudják megfelelően kezelni, ezért a kormányok elveszítik legitimitásukat. A szélsőséges időjárás jelenségek mellett növekvő vízhiány és élelmiszerhiány lesz tapasztalható. A New York-i tőzsdét át kell helyezni egy kevésbé veszélyeztetett területre. Kínában a természeti katasztrófák ellenállást váltanak ki a fennálló rezsimmel szemben, a társadalom tiszta vizet és levegőt követel. Bizonyos országok képtelenek ellátni magukat. Az energiabiztonság szempontjából kulcsfontosságú Nigériában a sivatagosodás összecsapásokat okoz a keresztények és a muzulmánok között. A helyzet összességében katasztrófálissá válik.

A jövő konfliktusai

Az előrejelzés szerint a *konfliktusok* valószínűsége 2025-re megnövekszik, elsősor-

ban a Közel-Keleten. A Közel-Kelet stabilitását nagymértékben befolyásolja, hogy Irán hogyan határoz atomprogramjával kapcsolatban. Amennyiben a nukleáris arzenál kiépítése mellett dönt, az a hatalmi súlypont eltolódásához és fegyverkezési verseny kialakulásához vezethet a régióban, mivel arra ösztönzi a környező államokat, hogy ők is atomfegyvert szerezzenek.

Napjainkban nem várható, hogy a nukleáris arzenál birtoklásának ténye a hidegháborúban tapasztaltnál hasonló elrettentő erővel bírjon. Az alacsony intenzitású konfliktusok lerövidítése és elfojtása helyett előreláthatólag a nukleáris fegyverek birtoklása inkább arra lesz jó, hogy az ilyen konfliktusokban részt vevő országok „bebiztosíthassák magukat”. Két, atomfegyverrel bíró ország közti összecsapás azonban magában hordozza annak veszélyét, hogy a konfliktus nukleáris fázisba léphet. Mindemellett az is kérdéses, hogy a gyenge államokban – például az észak-koreai rezsim összeomlása esetén – nem kerül-e illetéktelen kezekbe az atomfegyver vagy a gyártási technológia.

Az energiaforrások kimerülésével az államok között megindul a harc az energiaellátás biztosításáért, amit súlyosbíthat a fent említett közel-keleti válság. Az energiabiztonság már napjainkban is versengéshez vezetett India és Kína között. Ez a feszültség a jövőben felerősödhet, és elképzelhető, hogy a katonai képességek is szerephez jutnak benne. A két ország flottafejlesztésbe kezd majd, ami rivalizáláshoz és feszültséghez vezethet a két ország között. Jelenlétük azonban nem helyettesítheti az USA felügyeletét a stratégiai fontosságú vízi útvonalak felett.

Az energiatermelést és -szállítást veszélyeztető terrorizmus és kalózkodás felszámolása központi kérdéssé válhat a jövőben, és jelentős feladatot jelenthet a fegy-

veres erőknél. Emellett az energiaexportáló országok (például Nigéria) esetében nem zárható ki a belpolitikai instabilitás vagy a fegyveres konfliktus lehetősége sem. Egy ilyen forgatókönyv az érintett ország stabilizálásának feladatát róná a világra. Mindemellett az energiáért folytatott versengés arra ösztönözheti az energiaforrásokat birtokló államokat, hogy gazdasági fegyverként, politikai kényszerítő eszközként használják az energiát (például Oroszország).

A *terrorizmus* valószínűleg nem szűnik meg 2025-ig, de a gazdasági növekedéssel, a munkanélküli fiatalok arányának csökkenésével és a politikai pluralizmus megjelenésével egyidejűleg a terrorista szervezetek vonzereje jelentősen csökkenhet. A jövő terrorizmusát a globális kommunikáció és a média táplálja majd. Amennyiben a jelenlegi tendencia folytatódik, az iszlám világban egyre csökken majd a terrorista csoportok támogatottsága, így eltűnik a passzív támogatóknak az a köre, amely elengedhetetlen a terroristák sikeréhez. Ennek megfelelően az al-Káida népszerűsége is visszaesik, részben irreális célkitűzései, részben pedig amiatt, hogy akciói áldozatainak nagy része (megközelítőleg negyven százaléka) muzulmán. A 2025-ben még aktív terrorista csoportok azonban a technológia és a tudományos ismeretek terjedése miatt jóval veszélyesebb eszközökhöz férhetnek hozzá, mint napjainkban (például biológiai és atomfegyverek kerülhetnek a kezükbe).

2025-ig nem zárható ki egy *világjárvány* kialakulása sem. A lehetséges vírusok között számolni kell a madárinfluenzával, a SARS-szal vagy más influenzatörzsekkel. A járvány valószínűleg olyan sűrűn lakott területről indulhat ki, mint Kína vagy Délkelet-Ázsia bizonyos területei, rosszabb esetben egy olyan körzetből, ahol az

egészségügyi rendszer fejletlen, így nincs lehetőség a vírus korai felismerésére. A beutazási korlátozások ellenére a tünetmentes utasok áthurcolhatják a betegséget más kontinensekre is. A pesszimista előrejelzések szerint az áldozatok száma az USA-ban tízmilliókra, világszerte pedig százmilliókra rúghat, a népesség egyharmada megfertőződhet. Járvány esetén a közvetlen biztonsági intézkedések mellett számolni kell közvetett feszültségforrásokkal is: az államok várhatóan megpróbálják korlátozni a népesség vándorlását, amely konfliktusokhoz vezet más országokkal.

A konfliktusokkal kapcsolatos globális forgatókönyv, a *BRIC-országok* (Brazília, Oroszország, India és Kína) *szembenállása* szerint India és Kína konfliktushelyzetbe kerül az energiaellátás biztosítása miatt. A növekedés időszaka után lelassul a gazdaság bővülése, és az országok energiahiánnyal küzdenek. A rossz kommunikáció, illetve a versengéssel párhuzamosan felerősödő nacionalista érzelmek a konfliktus eszköztárához vezetnek. Kisebbségi incidensek után Kína megtámadja India hadihajóit az Ománi-öbölben, ami kiváltja az Egyesült Államok haragját, amely megakadályozza a kínai hajók visszavonulását a területről. A növekvő hatalommal bíró Irán eközben arra készül, hogy lezárja a Perzsa (Arab)-öbölt, és kizárólag a barátságos államok hajóit engedje be. Az USA szankciókat és fegyverembargót rendel el Iránnal szemben, válaszképpen Teherán az olajszállítás leállításával fenyeget. Kína és India kettős játékba kezd: az USA és Szaúd-Arábia mellé áll a konfliktusban, de energiaszükségletei miatt Iránt is biztosítja támogatásáról. Ennek megfelelően tartják magukat a fegyverembargóhoz, de a gazdasági szankciókhoz nem. A feszültséget tovább fokozza, hogy India megállít egy kínai hadihajót, azt feltételez-

ve, hogy fegyvert szállít Iránnak. Komplex viszonyrendszer alakul ki tehát India, Kína és az Egyesült Államok között. A közel-keleti válság globális válsággá alakul át, mely az 1914-eshez hasonló helyzetet eredményez. A részt vevő államok végül visszakoznak, de az olajár addigra 300 dollár fölé szökik. Brazília közvetítő szerepet vállal a konfliktus megoldásában, és igyekszik elkerülni egy haditengerészeti fegyverkezési verseny kialakulását.

A nemzetközi rendszer átalakulása

Az új globális szereplőknek, a nemzetközi intézmények meggyengülésének, a regionális csoportosulások megerősödésének, a fejlődő kommunikációs technológiáknak, valamint a nem állami szereplők növekvő befolyásának köszönhetően a hatalom egyre inkább megoszlik a nemzetközi kapcsolatokban. 2025-re már nem a nemzetállamok lesznek a legfontosabb szereplők a nemzetközi porondon, a nem állami szereplők (például vállalatok, vallási csoportok, bünszervezetek) viszonylagos befolyása megnő. A világ kormányzását 2025-ben többnyire egymást átfedő *ad hoc* törekvések fogják meghatározni, amelyekben államok, nemzetközi szervezetek, szociális mozgalmak, NGO-k és vállalatok vesznek részt. Az érdekek és szereplők töredezettsége megnehezíti a konszenzus kialakítását, ami ellehetetleníti az ENSZ-t. Azonban nemcsak az ENSZ küzd majd alkalmazkodási problémákkal az új rendszerben, hanem a nemzetközi szervezetek nagy része is komoly kihívások elé néz.

A víz- és energiahány ismét előtérbe helyezheti a múlt területi vitáit, a vitatott határvonalak kérdését. Az új, multipoláris világrendben nem emelkedik ki egyetlen

olyan domináns hatalom sem, amely olyan megkérdőjelezhetetlen erővel és legitimitással bírna, mint napjainkban az Egyesült Államok. A globális világ égető problémáit, például a klímaváltozást, a migrációt, a szervezett bűnözést, a világpiac szabályozását valószínűleg nem a nemzetállamok egyéni törekvései fogják megoldani.

Az új nemzetközi rendszer természetét alapvetően meghatározza majd, hogy azok a gyorsan fejlődő országok, amelyek – mint India és Kína – a nyugati *laissez faire* politikától eltérő utat választottak a gazdasági növekedés megteremtése érdekében, képesek-e majd csatlakozni a hagyományos nyugati rendszerekhez egy olyan nemzetközi rendszer kialakítása érdekében, amely képes a globális problémák megoldására. Mivel ezek az államok eltérő célokkal és érdekekkel rendelkeznek, nehezen elképzelhető, hogy létrehozzanak egy alternatív blokkot a nyugati renddel szemben. Ezt támasztja alá az a feltételezés is, hogy valószínűleg meg akarják őrizni a szabad manőverezés lehetőségét, és nem kívánnak olyan terheket magukra vállalni, mint a globális problémák megoldása.

A jövőben globális hálózatok jöhetnek létre, melyek célja, hogy az állami és nem állami szereplők érdekeit és céljait egyeztetve szerepet vállaljanak a problémák megoldásában. Az egy témára szakosodott hálózatok középpontjában szakértőkből felállított testületek állnak majd.

A *vallási hálózatok* jelentősége is megnőhet a jövőben, a vallási vezetők politikai szerepre törhetnek. Minél gyengébb egy állam, annál nagyobb befolyásra tehetnek szert a vallási intézmények.

A globalizáció eredményeképpen 2025-re nem lesz olyan politikai *identitás* – például a nemzetiség és az állampolgárság –, amely domináns szerepet játszana. Az

osztályhoz tartozás ugyanolyan fontos lesz, mint a vallás vagy az etnikum. Az urbanizáció elősegíti ezeknek az identitásoknak a terjedését, és megnöveli a csoportok közötti összecsapások valószínűségét. A városokba vándorlók esetében fennáll a veszély, hogy különböző bűnszervezetek, bandák tagjaivá válnak. Az iszlám továbbra is erős identitást képvisel, az iszlámon belüli különbségek pedig feszültségforrást jelenthetnek a jövőben.

A nemzetközi rendszer további fragmentációjához járul hozzá a *bűnszervezetek* működése, amelyek a drogkereskedelemben eddig is betöltött szerepük mellett jelentős befolyásra tesznek szert a nyersanyagforrások elosztásában. Befolyásuk növekedésével eljuthatnak kormánykörökbe és a döntéshozatal közelébe, ahol hatást gyakorolhatnak a gazdaság- és külpolitikára is.

A *demokrácia* jövője kétséges, nagyobb a valószínűsége annak a forgatókönyvnek, amely szerint visszaeséssel kell számolnunk. A demokratizálódási folyamattal kapcsolatban két, egymással ellentétes tendencia figyelhető meg. Kínában és Oroszországban demokratizálódásra számíthatunk, amennyiben az életszínvonal emelkedése megáll. Mivel a fennálló rezsimet a gazdasági növekedés legitimálja, a fejlődés lassulása a pluralizmus felé terelheti a politikát. Ezzel szemben a stabil, demokratikus országok közvéleménye fokozatosan kiábrándul a demokráciából, mivel az képtelen gyorsan és hatékonyan reagálni a globális kihívásokra.

A *politika nem mindig lokális* forgatókönyv szerint a decentralizált világban a nemzeti kormányok jelentősége csökken, miközben a diaszpórák, NGO-k és vallási szervezetek egyre nagyobb hatalomra tesznek szert. A környezeti problémák miatti növekvő aggodalom létrehoz egy poli-

tikai aktivistákból álló hálózatot, amelynek a szerveződését a modern technológia megkönnyíti. Az NGO-k végül helyet kapnak a nemzetközi szervezetek tanácskozásain is, és sikeresen képviselik a világ valós érdekeit az „Armageddon” elkerülése érdekében.

Erőmegosztás egy többpólusú világban

A záró, hetedik fejezetben (*Power-Sharing in a Multipolar World*) az elemzők az Egyesült Államoknak a világban betöltött szerepét ismertetik. Az Egyesült Államoknak az elkövetkező 15–20 évben nagyobb szerepe lesz a nemzetközi rendszer alakításában, mint bármely más országnak, de ereje már messze nem lesz olyan számottevő, mint napjainkban. Gyengülő gazdasággal és kisebb katonai erővel jelenik majd meg. Az amerikai politikát és közvéleményt különösen a gazdasági helyzet sarkallja majd arra, hogy a világ problémáinak megoldásában inkább a kompromisszumos megoldásokat részesítse előnyben.

A világ nagy részén bekövetkező fejlemények, beleértve néhány kulcsfontosságú állam – különösen Kína és Oroszország – belső fejlődését, döntően befolyásolják majd az Egyesült Államok politikáját. Egy olyan világban, ahol viszonylag kevés a konfliktus, és több jelentős hatalom képes arra, hogy egyengesse az utat egy többpólusú rendszer kialakítása felé, az USA első lehet az egyenlők között. Az Egyesült Államok külpolitikáját végeredményben az aktuális események fogják alakítani. Előre nem látott események – mint például nukleáris vagy más tömegpusztító fegyverek használata – megrázhathatják az egész nemzetközi rendszert, és ezzel új megvilágításba helyezhetik az Egyesült Államok szerepét is.

Az elemzés egyik fontos témája az Amerika-ellenesség kibontakozása, amit főképp az USA mindenén túlnyúló katonai ereje és beavatkozási vágya táplál. Nagyon úgy tűnik azonban, hogy 2025-ben a Közel-Keleten és Ázsiában továbbra is nagy igény lesz az Egyesült Államokra, mint a helyi egyensúly megteremtőjére. Egy mai kutatás szerint ugyanis Kína feleremelkedése kapcsán ellenérzések alakulhatnak ki az ország szomszédai között, ami hozzájárulhat az Egyesült Államok iránti ellenszenv csökkenéséhez. A szomszédok számára a növekvő gazdasági erőn kívül Kína haderőfejlesztési programja adhat okot aggodalomra. E kettő kombinációja olyan erőt képvisel, amelynek csak az Egyesült Államok szabhat gátat, ezért a Kínával szomszédos országok jó kapcsolatot alakítanak majd ki az USA-val. A Közel-Keleten Irán nukleáris fejlesztései kényszeríthetik ki az Egyesült Államok védelmi ernyőjének kiterjesztését Izrael és a Perzsa (Arab)-öböl menti országok fölé.

Más államok továbbra is szorgalmazni fogják az Egyesült Államok vezető szerepét olyan biztonsági kérdésekben, mint a klímaváltozás. 2025-re valószínűleg még fontosabbnak találják, hogy az Egyesült Államok álljon az élére annak az ellenőrzési folyamatnak, amely arra irányul, hogy a fejlődő országok, mint Kína és India, kevesebb üvegházhatást okozó gázt bocsásson ki.

Az Egyesült Államok vezető lehet még a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozásában úgy, hogy megerősíti a nonproliférációs rendszereket, meghiúsítja a beszerzéseket, korlátozza a szakértelem és a technológia elterjedését, megsemmisíti a tömegpusztító fegyvereket a veszélyeztetett országokban.

Az egyre inkább többpólusúvá váló világ nagyobb számú szereplőt feltételez, bele-

értve a nem állami aktorokat is, amelyekkel az Egyesült Államoknak és a többi hatalomnak versenyeznie kell majd. Ez egy olyan világhoz vezet, amelyben a merkantilizmus és az erőforrások kérdésében megnyilvánuló nacionalizmus a jellemző. Ez világviszonylatban csökkenené az Egyesült Államok lehetséges partnereinek számát. Növelné viszont a lehetőségét a nagyobb tehermegosztásnak, ha a gazdasági fejlődés nagyobb prosperitást eredményez a világban. Ez előrelépést jelentene a multilateralizmus és a globális intézmények újraélesztésében is.

A jelenlegi prognózis szerint a 2025-ig tartó időszakban Kína és India ún. status quo hatalmak maradnának, azaz a saját fejlődésükre koncentrálnának, és nem próbálnának radikális változásokat kiereszkölni a nemzetközi rendszerben addig, amíg meg nem erősödnek annyira, hogy beleszólhassanak az új szabályok kialakításába a nemzetközi porondon.

Az Egyesült Államok legfőbb szövetségese, Európa hatalmas belső kihívásokkal fog szembesülni, ami korlátozhatja azon képességét, hogy továbbra is globális szereplő legyen. Ugyanakkor a külső fenyegetettséggel kapcsolatos percepciójában bekövetkező romlás miatt – akár a terrorizmus vagy Oroszország újjáéledése okán – több pénzt és energiát fordíthat majd közös műveletekre. Hasonlóképpen tesz majd az Egyesült Államok legfőbb ázsiai szövetségese, Japán is: hogy lépést tudjon tartani Kínával, megnöveli katonai kiadásait és politikai szerepét a régióban.

A multipolaritás jegyében a jövőben lehet számítani arra, hogy néhány ország, például Brazília, nagyobb szerepet vállal és növeli részvételét olyan kulcsfontosságú globális ügyek kezelésében, mint a kereskedelem és a klímaváltozás. A jelenlegi tendenciák azt mutatják, hogy történelmi

okokból Oroszország nagyobb érdeklődést tanúsít az USA által dominált nemzetközi rendszer meggyengítése iránt, mint a többi felemelkedő hatalom.

Úgy tűnik, hogy a Közel-Keleten az USA megmarad domináns külső szereplőnek, azonban a jelenlegi irányvonalak az ázsiai államok szerepének növekedését mutatják, amit növekvő gazdasági kapcsolataikkal és politikai kötődésekkel erősítenek meg.

2025-ben az Egyesült Államok még mindig egyedülálló katonai képességekkel fog rendelkezni, különösen hadereje globális bevetettségének vonatkozásában. Az Egyesült Államok azon képessége, hogy meg tudja védeni a „globális javakat”, és biztosítani tudja az energia szabad áramlását, egyre fontosabbá válik az energiabiztonsággal kapcsolatos aggodalmak fényében. Habár az új nukleáris hatalmak megjelenése korlátozhatja az Egyesült Államok cselekvési szabadságát, katonai fölénye mind a hagyományos,

mind pedig a nukleáris eszközök tekintetében egyértelmű marad, rakétavédelmi rendszere pedig képessé teszi akár egy nukleáris erővel rendelkező agresszor elrettentésére is.

Lehetséges, hogy potenciális ellenfelek különböző aszimmetrikus stratégiákat követve megpróbálják majd kiegyenlíteni az erőviszonyokat, de az Egyesült Államok a jövőben is a legfejlettebb eszközöket és technológiát óhajtja felsorakoztatni a saját és szövetségesei védelme érdekében. Az Egyesült Államok hagyományos szövetségesei, mint Japán és különösen Izrael, a térségükben bekövetkező kedvezőtlen demográfiai változások, a stratégiai források elapadása, valamint a Közel-Keleten és Kelet-Ázsiában jelentkező fokozottabb katonai versengés következtében 2025-re jelentős biztonsági problémákkal küzdenek majd, különösen akkor, ha kételkedniük kell az Egyesült Államok biztonsági garanciájának életképességében. ■